

SOCIALINIO DARBUOTOJO KOMPETENCIJOS ATLIEKANT ĮVAIRIUS VAIDMENIS DIRBANT SU PSICHIKOS NEGALIĄ TURINČIAIS ASMENIMIS

Tomas Virbalis, Inga Arbataitienė

Klaipėdos valstybinė kolegija

Anotacija. Psichikos sveikatos sutrikimai yra labai paplitę visame pasaulyje. Tai yra didžiulė problema, kuri turi įtakos ne tik sveikatai, bet ir socialinei gerovei, dirbingumui ir gyvenimo kokybei. Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su asmenimis, turinčiais psichikos negalią, tenka svarbus vaidmuo užtikrinant jų gerovę ir gyvenimo kokybę. Socialiniai darbuotojai dirbdami su psichikos negalią turinčiais asmenimis dažnai susiduria su vidinėmis ir išorinėmis dilemomis sprendžiant moralinius klausimus, susijusius su jų asmeniniu ir profesiniu vaidmeniu. Taip pat svarbu atsižvelgti į santykius su klientais, kolegomis, vadovais, organizacija ir visuomene. Socialiniai darbuotojai turi įgyvendinti veiksmus, kurių tikslas yra pagerinti klientų gyvenimo kokybę, bet kartu išlaikyti profesionalumą, etišumą ir atsižvelgti į teisės aktus. Sprendžiant psichikos sveikatos problemą socialiniams darbuotojams reikia turėti pakankamą žinių ir kompetencijų lygį, kad galėtų užtikrinti kokybišką pagalbą ir reabilitaciją asmenims, turintiems psichikos negalią. Visapusiškas socialinių darbuotojų išsilavinimas, nuolatinis tobulėjimas ir mokymasis yra būtinas siekiant geriau suprasti ir spręsti psichikos negalią turinčių asmenų problemas ir užtikrinant klientų gerovę. Socialinių darbuotojų atliekami vaidmenys gali skirtis priklausomai nuo asmens poreikių ir galimybių. Socialiniai darbuotojai turi turėti lankstų požiūrį, kuris padėtų prisitaikyti prie specifinių poreikių ir galimybių, su kuriomis susiduria psichikos negalią turintys asmenys. Svarbu, kad socialinis darbuotojas nuolat vystytų savo kompetencijas, gebėjimus ir žinias, kad galėtų atlikti savo darbo funkcijas kokybiškai ir tinkamai reaguotų į iššūkius, su kuriais susiduria. Tai gali apimti savęs vertinimą, refleksiją, mokymąsi, taip pat reikia turėti gerą palaikymo ir paramos sistemą siekiant gerų darbo rezultatų. Socialinis darbuotojas padeda psichikos negalią turintiems asmenims įvairiais būdais: emocinės paramos teikimu, kokybiškoms paslaugoms, priežiūros bei paslaugų koordinavimu, siekiu užtikrinti asmens gerovę ir palaikyti jo savarankiškumą. Kiekvienas atliekamas vaidmuo yra svarbus ir prisideda prie bendro tikslo – gerinti psichikos negalią turinčių asmenų gyvenimo kokybę ir gerovę. Svarbu nuolat ugdyti savo profesinę kompetenciją ir gilinti žinias. Tai skatina darbuotojų motyvacijos augimą ir užtikrina organizacijos narių kvalifikacijos lygio išlaikymą.

Reikšminiai žodžiai: psichikos negalią turintis asmuo (asmenys), socialinių darbuotojų vaidmenys, kompetencijos

Įvadas

Temos aktualumas. Lietuvos valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis (2021), per 2020 metus Lietuvoje 48 774 asmenys kreipėsi dėl psichikos sutrikimų ir gavo gydymą ar konsultacijas. Mačiulis ir kt. (2015) teigia, kad asmenys, turintys psichikos negalią, gali patirti sunkumų susikalbant su kitais, suprantant ir reaguojant į socialines situacijas arba prisitaikant prie aplinkos. Tai gali sukelti sunkumų jiems pasiekti savo tikslus ir savarankiškai save realizuoti. Neįgaliųjų departamento pateiktais duomenimis, Lietuvoje veikia 33 socialinės globos įstaigos, pavaldžios Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, kuriuose gyvena apie 5830 asmenų, turinčių negalią. 202 asmenys laukia, kol galės patekti į socialinės globos namus, nes gyventojų skaičius yra ribojamas (Neįgaliųjų reikalų departamentas prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2023). Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su psichikos negalią turinčiais asmenimis, globos namuose tenka susidurti su įvairiomis problemomis, įskaitant iššūkius, susijusius su jų emocine būseną ir psichologine sveikata, bendravimu su sunkiai suprantamais ir pažeidžiamais gyventojais, spaudimu iš šeimų narių ir kitų asmenų, atsakomybe

už gyventojų gerovę ir saugumą, ribotais ištekliais, trūkumais sistemoje ir kt. Šie iššūkiai gali turėti neigiamą įtaką socialinių darbuotojų darbo kokybei ir jų profesinei patirčiai (Takeuchi ir kt., 2013).

Pukinskaitės (2019) atliktas tyrimas atskleidė, kad socialiniams darbuotojams, dirbantiems su psichikos sveikatos sutrikimais sergančiais žmonėmis, globos namuose kyla įvairūs sunkumai ir iššūkiai, tokie kaip sunkių emocinių būsenų valdymas, sunkumai bendraujant su gyventojais ir jų artimaisiais, sunkumai organizuojant ir koordinuojant gyventojų kasdieninę veiklą, taip pat sunkumai, susiję su administravimu ir finansų valdymu.

Socialiniai darbuotojai, dirbantys su psichikos negalia turinčiais asmenimis, turėtų būti mokomi ir turėti reikiamas įgūdžius, kad galėtų užtikrinti tikslingą ir efektyvą darbą su šiais asmenimis, kurie dažnai turi sudėtingas ir specifines reikmes. Takeuchi ir kt. (2013) teigia, kad šis darbas reikalauja ne tik specialistų žinių ir įgūdžių, bet ir emocinių išteklių, nes jie dažnai susiduria su sunkiomis ir emociškai sekinančiomis situacijomis. Straipsnyje taip pat išskiriamos specifinės problemos, su kuriomis susiduria socialiniai darbuotojai, dirbantys su psichikos negalią turinčiais asmenimis globos namuose, tokios kaip pernelyg didelis darbo krūvis, sudėtingos tarpasmeninės situacijos, kliūtys komunikuojant,

ribotas laikas ir ištekčiai, taip pat su psichikos negalia susijusios stigmatizacijos ir diskriminacijos problemos.

Socialiniai darbuotojai, dirbdami su psichinę negalią asmenimis turinčiais, susiduria su vidinėmis ir išorinėmis dilemomis. Dalis dilemų kyla dėl mūsų santykio su savimi, kai sprendžiame etines problemas, kylančias dėl prieštaringų asmeninių ir profesinių vaidmenų. Kitos dilemos kyla, dėl santykių su klientais, kolegomis, vadovais, organizacija, jos veiklos principais ar santykių su visuomene. Šios socialinio darbuotojo vaidmens dilemos sukelia vidines įtampas, kurios skatina apmąstyti praktinę patirtį, ieškoti naujų sprendimų ir kurti dialogu grįstus santykius (Zaturskis ir Kiaunytė, 2014).

Tyrimo problema. Psichikos negalią turinčių asmenų problematiką vienokiu ar kitokiu aspektu tyrinėjo ir analizavo nemažai Lietuvos ir užsienio mokslininkų. Šumskienė ir kt., (2017) aptarė socialinio darbo reikšmę ir vaidmenis sprendžiant vykstančius socialinius pokyčius ir problematiką. Požiūrį į psichikos negalią turinčius žmones, gyvenimo sąlygas socialinės globos įstaigose, integracijos klausimus plėtojo Ruškus (2020). Okecho ir kt. (2020) nagrinėjo skirtingus socialinių darbuotojų vaidmenis bei jų indėlį psichikos sveikatos priežiūros komandose. Survilaitė ir Pūras (2014) nagrinėjo socialinio darbuotojo funkcijas ir vaidmenis psichikos sveikatos srityje, iššūkius su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai šioje srityje.

Tyrimo klausimai: kurie vaidmenys labiausiai išryškėja dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis; kas padeda socialiniam darbuotojui atpažinti kompetencijų ribotumą dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis?

Tyrimo objektas – socialinio darbuotojo kompetencijos atliekant įvairius vaidmenis dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis.

Tyrimo tikslas – atskleisti socialinio darbuotojo kompetencijas atliekant įvairius vaidmenis dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė;
2. Duomenų rinkimo metodai – pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas naudojant apklausos raštu metodą. Duomenų analizės metodas – statistinė duomenų analizė. *Kiekybinės imties charakteristikos.*

Tyrimo imties atrankos būdas – tikimybinė tikslinė tyrimo dalyvių atranka. Tiriamųjų populiaciją sudarė socialiniai darbuotojai, dirbantys ar dirbę su psichikos negalią turinčiais asmenimis globos namuose. Tyrime dalyvavo $n = 61$. Tyrime dalyvavusių respondentų amžiaus vidurkis 43 m. Pagal išsilavinimą daugiau nei pusė tyrimo dalyvių turėjo aukštąjį universitetinį išsilavinimą (54 proc.)

ir kiti (46 proc.) – aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Respondentų darbo stažas dirbant su psichikos negalią dirbančiais asmenimis rodo, kad dauguma tyrime dalyvavusių socialinių darbuotojų dirba 16 m. ir daugiau (41 proc.), 11–15 m. sudaro 31 proc., 6–10 m. ir 2–5 m. sudaro po 13 proc. ir labai maža dalis apklaustųjų (2 proc.) – iki 1 m. dirbantys socialiniai darbuotojai.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliktas laikantis šių etikos principų:

- geranoriškumo principo – apklausos dalyviams buvo sudarytos sąlygos laisva valia dalyvauti tyrime aiškiai pristatant bei apibrėžiant apklausos tikslą, nenaudojant jokio spaudimo, įžeidžiančių ar verčiančių jaustis pažemintu teiginių. Tyrimo dalyviai buvo informuojami apie tyrimo naudingumą. Tokia pati informacija buvo suteikta ir įstaigos vadovams, kurie sudarė galimybes konkrečiose organizacijose vykdyti apklausą;
- pagarbos asmens orumui principo – tiriamiesiems buvo paaiškintas tyrimo tikslas, išsaugota asmens laisvo apsisprendimo dalyvauti tyrime teisė. Įstaigų vadovai pasirašė raštišką patvirtinimą, suteikiantį teisę atlikti tyrimą;
- teisingumo principo – tiriamiesiems buvo pristatyta, pagal kokius kriterijus jie pasirinkti tyrimui atlikti. Klausimyne, kuris pateiktas tiriamiesiems, nėra asmeninės informacijos, kuri leistų atpažinti konkretų asmenį ar įstaigą, kuriai asmuo atstovauja.

Dėl dalyvavimo tyrime buvo iš anksto susitarta su tyrimo dalyviais, žinute. Tiriamiesiems paaiškinta, kad jie turi teisę nuspręsti dalyvauti, nedalyvauti, ar jį nutraukti. Taip pat tiriamieji buvo informuoti apie tyrimą ir galimas tiriamiesiems kylančias grėsmes kaip prisiminimai ir su jais susiję jausmai. Tiriamiesiems buvo paaiškinta tyrimo tema, tikslas, tyrimo nauda ir tyrimo metodas. Buvo užtikrinta, kad tyrimo dalyvių pateikta informacija bus panaudota tik tyrimo tikslams.

Socialinio darbuotojo vaidmenų funkcijos dirbant globos namuose su psichikos negalią turinčiais asmenimis

Pasak Engedal ir Strom (2020), socialiniai darbuotojai, dirbantys su psichikos negalią turinčiais asmenimis, turi atlikti įvairius vaidmenis, kad galėtų padėti šiems žmonėms. Pirmiausia, socialinis darbuotojas turi atlikti socialinės situacijos ir poreikių įvertinimą, kad galėtų nustatyti, kokios yra problemos ir kaip galėtų padėti spręsti problemas. Be to, socialinis darbuotojas turi užtikrinti, kad psichikos negalią turintys asmenys būtų tinkamai prižiūrimi. Tai gali apimti priežiūrą jų gyvenamosiose vietose arba rekomendacijas, kaip

geriausiai rūpintis savimi. Socialinis darbuotojas taip pat turi suteikti konsultacijas ir informaciją psichikos negalią turintiems asmenims ir jų šeimoms apie paslaugas ir teises. Tai gali būti susiję su socialinės paramos paslaugomis, medicinos paslaugomis ar kitomis pagalbos formomis. Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis yra dar viena svarbi socialinio darbuotojo vaidmens funkcija. Jie bendradarbiauja su sveikatos priežiūros specialistais, advokatais ar kitais socialiniais darbuotojais, siekiant užtikrinti psichikos negalią turinčių asmenų gerovę. Be to, socialinis darbuotojas gali teikti švietimo paslaugas psichikos negalią turintiems asmenims ir jų šeimoms, kad jie galėtų geriau suprasti savo situaciją ir ją spręsti. Tai gali apimti mokymus apie ligas, medicines procedūras, sveikatingumo ir kitus svarbius klausimus. Tai reiškia, kad socialiniai darbuotojai turi būti pasiruošę atlikti daugybę skirtingų vaidmenų, siekiant užtikrinti savo klientų gerovę ir poreikių tenkinimą.

Vaicekauskienė ir Savickienė (2013) nagrinėjo socialinių darbuotojų vaidmenis ir jų persipynimą dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis. Tyrimo rezultatai parodė, kad socialiniai darbuotojai atlieka daugybę vaidmenų, kurie tarpusavyje persipina. Tarp pagrindinių vaidmenų, kurie buvo išskirti, yra įgalintojo, švietėjo, konsultanto bei tarpininko vaidmenys. Taip pat buvo atskleisti kiti vaidmenys: emocinės paramos teikėjas, socialinių ryšių gerintojas. Vaicekauskienė ir Savickienė (2013) pabrėžia, kad socialinių darbuotojų atliekami vaidmenys gali skirtis priklausomai nuo asmens poreikių ir galimybių. Todėl svarbu socialiniams darbuotojams turėti lankstų požiūrį, kuris padėtų prisitaikyti prie specifinių poreikių ir galimybių, su kuriomis susiduria psichikos negalią turintys asmenys. Ruškus ir kt. (2013) teigia, kad įgalinimas yra vienas iš svarbiausių socialinių darbuotojų vaidmenų dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis. Šis procesas yra susijęs su asmens savivertės, pasitikėjimo savimi ir savarankiškumo vystymusi, o tai gali lemti ilgalaikę sėkmę siekiant savo tikslų ir gerovės. Įgalinimas taip pat yra pirminis visuomenės konstravimo ir kūrimo įrankis, nes padeda skatinti asmenų dalyvavimą visuomenėje ir jų integraciją. Remiantis Vaicekauskiene ir Savickiene (2013) bei Ruškumi ir kt. (2013), galima išskirti svarbiausias socialinio darbuotojo funkcijas dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis: priklausomai nuo asmens poreikių ir galimybių, socialinis darbuotojas teikia įvairias paslaugas – tokiu būdu padeda asmeniui susidoroti su sunkumais tobulinant savo gyvenimo kokybę. Socialinis darbuotojas teikia paramą asmenims užmezgant ryšius su kitais žmonėmis ir

dalyvaujant socialinėje veikloje, padeda jiems tapti pilnaverčiais visuomenės nariais. Socialinis darbuotojas analizuoja socialines problemas ir jų priežastis bei siūlo sprendimus, kurie padeda gerinti klientų gyvenimo kokybę. Socialinis darbuotojas koordinuoja ir suderina skirtingų paslaugų teikėjų darbą, siekiant pagerinti klientų gyvenimo kokybę. Socialinis darbuotojas padeda asmeniui tapti savarankišku ir pasiekti savo tikslus, taip pat skatina savivertę ir pasitikėjimą savimi.

Visos šios funkcijos yra labai svarbios siekiant padėti psichikos negalią turintiems asmenims integruotis į visuomenę ir gyventi sėkmingą, savarankišką gyvenimą. O socialinis darbuotojas yra svarbus sprendžiant socialines problemas, padedant asmenims susidoroti su sunkumais tampant pilnaverčiais visuomenės nariais.

Leliūgienė ir kt. (2013) teigia, kad socialinio darbuotojo vaidmenys, dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis, apima ne tik pagalbos teikimą, bet ir asmenų socialinės atsakomybės didinimą, skatinimą dalyvauti visuomeninėje veikloje, gerovės kūrimą ir rūpinimąsi socialiai pažeidžiamais žmonėmis. Socialinis darbuotojas turi gebėti analizuoti socialines problemas, identifikuoti jų priežastis ir spręsti jas, koordinuoti ir suderinti skirtingų paslaugų teikėjų darbą siekiant pagerinti klientų gyvenimo kokybę. Socialinis darbuotojas yra specialistas, atliekantis daugybę profesinių užduočių ir turintis įvairių funkcinių vaidmenų.

Kiekvienas socialinis darbuotojas, dirbdamas su psichikos negalią turinčiais asmenimis, susiduria su iššūkiu suderinti savo vaidmenis ir užtikrinti klientų gerovę tuo pat metu laikantis profesinės etikos principų ir teisinių reikalavimų. Vienas iš iššūkių yra išlaikyti pusiausvyrą tarp kliento priežiūros ir kontrolės, kur kontrolė dažnai yra vertinama kaip prievarta arba kišimasis į asmens laisvę. Todėl socialiniai darbuotojai turi būti ypač atidūs ir reaguoti į šias situacijas, kad išlaikytų gerus santykius su klientais ir užtikrintų jų gerovę. Kita vertus, socialinis darbuotojas dažnai turi atlikti daugybę kitų vaidmenų, pvz., informuoti klientus apie jų teises, skatinti savarankiškumą, ieškoti finansinių išteklių, organizuoti socialines programas ir kt. Todėl svarbu suprasti, kad socialinio darbuotojo vaidmuo dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis yra labai sudėtingas ir įvairus bei priklauso nuo daugybės veiksnių, įskaitant klientų poreikius, institucijos struktūrą ir veiklos pobūdį, socialinio darbuotojo kompetencijas ir kt.

Socialinis darbuotojas, dirbdamas su psichikos negalią turinčiais asmenimis, susiduria su daugybe iššūkių ir tai gali sukelti vidinius asmeninius konfliktus. Socialinio darbuotojo darbas yra emocionališkai sunkus, o ilgalaikis stresas ir įtampa turi neigiamų pasekmių jo fizinei ir psichologinei

sveikatai. Todėl labai svarbu, kad socialinis darbuotojas nuolat vystytų savo kompetencijas, gebėjimus ir žinias, kad galėtų atlikti savo darbo funkcijas kokybiškai ir tinkamai reaguoti į iššūkius, su kuriais susiduria darbinėje veikloje. Tai apima savęs vertinimą, refleksiją, mokymąsi, gerą palaikymo ir paramos sistemą, kuri padeda pasiekti gerus darbo rezultatus.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių darbuotojų veikla, jų įvairūs atliekami profesiniai vaidmenys yra daugialypiai ir problematiški, vedantys į vidinį asmeninį konfliktą, tačiau verčiantys gilintis į santykius su skirtingomis sistemomis, kurios yra dinamiškos – nuo bendravimo iki konflikto.

Socialinių darbuotojų kompetencijų ribos

Tik suvokdamas savo gebėjimų ribas ir prisiimamus vaidmenis, socialinis darbuotojas gali profesionaliai organizuoti savo darbą ir būti produktyviu komandos nariu. Profesinių vaidmenų suvokimas padeda socialiniams darbuotojams identifikuoti save kaip socialinio darbo profesijos atstovus. Nesuvokdami socialinio darbo profesinio vaidmens ir svarbos dirbant su klientais, socialiniai darbuotojai gali pasiduoti aplinkai, kurioje jie nežino, kas yra socialinis darbas ir kaip turi atlikti veiklos funkcijas, kurios nepriklauso socialinio darbuotojo kompetencijai. Tokiose situacijose socialinis darbuotojas praranda savo tapatybę.

Vis dėlto socialinis darbuotojas prisiima profesinį vaidmenį, kuris pasireiškia per jo veiklą (Milkintaitė ir Marcinkevičienė, 2013). Autorės kompetencijas apibūdina taip: žmogaus žinios, įgūdžiai, gebėjimai, nuostatos, vertybės, kurios egzistuoja žmogaus širdyje ir atsispindi sėkminguose žmogaus veiklos ir darbo konkrečioje srityje rezultatuose. Gražulio ir Markuckienės (2013) teigimu, kompetencija – tai ne tik įgytos žinios, bet ir asmeninė darbuotojų patirtis, elgesys, motyvacijos lygis, meistriškumas, problemų sprendimo metodai.

Tyrėjos Adomaitienė ir Balčiūnienė (2017) nustatė, kad asmenys, dirbantys socialinėse tarnybose, atlieka socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų pareigas, dirba sociokultūriniais pedagogais, tačiau neturi ugdymo kompetencijų. Tai patvirtina ir Trakšėlytis (2012), kuris teigia, kad andragogo veikla apima plačias gyvenimo sritis, todėl galima kalbėti ir apie andragogo kompetenciją, kuri reikalinga darbui su žmonėmis, kuriems reikia įgauti socialinius įgūdžius.

Socialinis darbuotojas, turintis ar ugdantis elgesio kompetenciją, teikia abipusę naudą individui ir jam pačiam. Lietuvoje nėra tokių edukacinių programų kaip suaugusiųjų švietėjas-andragogas, todėl socialiniai darbuotojai, kuriems trūksta šių

kompetencijų, dirbdami susiduria su iššūkiams ir problemomis. Nors andragogo kompetencija dažniausiai yra siejama su suaugusiųjų mokymu, tačiau ji taip pat yra svarbi dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis. Psichikos negalia turintis asmenys susiduria su sunkumais dėl savo negalios, o tai reikalauja ypatingo supratimo ir palaikymo užmezgant glaudų ryšį su savo klientu, išgirstant jo poreikius ir padedant jam pasiekti pageidaujamų rezultatų. Todėl galima teigti, kad andragogo kompetencija turi didelę reikšmę socialiniams darbuotojams užtikrinant asmenims, turintiems psichikos negalią, ugdyti reikiamus įgūdžius, kad galėtų geriau integruotis į visuomenę ir savarankiškai spręsti savo problemas.

Kita ne mažiau svarbi socialines paslaugas teikiančių darbuotojų kompetencija, anot Adomaitienės ir Balčiūnienės (2017), yra analitinis mąstymas, kuris atsispindi gebėjimą rinkti duomenis apie paslaugų vartotojus ir jų aplinką bei interpretuoti gaunamą informaciją. Socialinio darbuotojo darbo efektyvumas ir kokybė priklauso ne tik nuo jo asmeninių ir profesinių žinių bei įgūdžių, bet ir nuo to, kad jis, siekdamas užsibrėžtų tikslų, turi bendradarbiauti su kitais specialistais. Analitinio mąstymo kompetencija yra svarbi dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis globos namuose, nes tokie asmenys dažnai reikalauja sudėtingų sprendimų, kuriuos reikia priimti vadovaujantis individualiais poreikiais ir apribojimais. Analitinis mąstymas padeda socialiniams darbuotojams suvokti situacijas ir reikalus iš kelių perspektyvų – įvertinant galimas pasekmes ir pasirenkant veiksmingas ir efektyvias intervencijas, kad būtų pasiekti geriausi rezultatai klientams.

Vadybininko kompetencijos yra labai svarbios dirbant globos namuose su psichikos negalia turinčiais asmenimis, kadangi efektyvus resursų valdymas ir organizacijos struktūros optimizavimas padeda užtikrinti paslaugų kokybę ir pagerinti gyvenimo sąlygas gyventojams. Vadybininkas turi aukštas vadovavimo ir organizavimo kompetencijas, gebėjimą sudaryti efektyvius darbo grafikus ir sutvarkyti darbo vietas, sklandžiai bendrauti su kitais personalo nariais ir užtikrinti taisyklių ir teisės aktų laikymąsi. Tai yra svarbu, kad būtų užtikrintas patikimas ir profesionalus priežiūros ir pagalbos paslaugų teikimas psichikos negalia turintiems asmenims, kurie gali reikalauti ypatingo dėmesio ir rūpestingumo.

Besikeičiančios aplinkos akivaizdoje socialiniai darbuotojai turi sistemingai gilinti savo profesinės kompetencijos žinias ir įgūdžius bei iš naujo peržvelgti vertybes. Socialines paslaugas teikiantys socialiniai darbuotojai, siekdami prisitaikyti prie kintančių sąlygų, savo profesinėje veikloje

orientuojasi į kompetencijų ugdymą ir ugdymo programas. Tai naudinga socialines paslaugas teikiantiems socialiniams darbuotojams, kurie savo profesinėje veikloje susiduria su ypač sudėtingomis ir įvairiomis socialinėmis problemomis.

Eidukevičiūtė ir Večkienė (2014) teigia, kad socialinių darbuotojų refleksyvus kompetencijų modelis yra svarbus įrankis socialiniams darbuotojams, padedantis įgyti gebėjimų analizuoti ir vertinti savo darbo praktiką, suprasti vaidmenį ir atsakomybę, taip pat atskleisti savo asmeninę ir profesinę raidą. Šis modelis taip pat gali padėti socialiniams darbuotojams geriau suprasti savo klientus ir jų poreikius, kad galėtų teikti individualizuotas ir veiksmingas socialines paslaugas.

Rosa ir Almeida (2020) teigia, kad dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis socialiniams darbuotojams tenka daugiau pareigų ir atsakomybės. Jie turi koordinuoti savo darbą, būti atsakingi už savo veiksmus, prisidėti prie išteklių ir paslaugų valdymo, dalytis įrašais ir ataskaitomis bei gebėti veiksmingai dirbti komandose, kad galėtų suderinti savo veiklą su kitų specialistų veikla. Tai padeda užtikrinti, kad teikiamos paslaugos būtų efektyvios ir suderintos su kiekvieno asmens poreikiais ir pageidavimais. Pasak Dirgėlienės ir Liekio (2013), dirbant su asmenimis, turinčiais psichikos negalią, geriausia pagalba galima būtų suteikta pasitelkiant komandinę veiklą, kuri leistų sujungti skirtingas kompetencijas ir sukurti aukštos kokybės pagalbos planą, atitinkantį individualius asmenų poreikius. Darnioje komandoje socialinis darbuotojas gali pasinaudoti kitų specialistų (psichologo, psichiatro, slaugytojo ar kt.) žiniomis ir patirtimi, kad galėtų teikti aukštos kokybės paslaugas. Taip pat, darbas komandoje padeda užtikrinti, kad kiekvienas asmuo gautų reikiamą dėmesį ir pagalbą, nes atsakomybė yra pasidalijama tarp specialistų. Klimovienė ir Barzdžiukienė (2018) teigia, kad komandinis darbas padeda įveikti psichologinius, asmeninius ir motyvacinius skirtumus, kurie skatina saviugdą ir lygiavertę atsakomybę. Klimovienė ir Barzdžiukienė (2018), tyrinėjusios socialinio darbo procesą dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis teigia, kad socialinio darbo procesas yra sudėtingas dėl kelių priežasčių: klientų savikontrolės sunkumų ir gebėjimo tvarkytis kasdieniniame gyvenime, kognityvinių apribojimų, bendravimo sunkumų ir socialinės izoliacijos patiriamų problemų. Todėl socialiniai darbuotojai dažnai dirba komandose, kad galėtų geresniu būdu padėti savo klientams ir pasiekti gerų rezultatų.

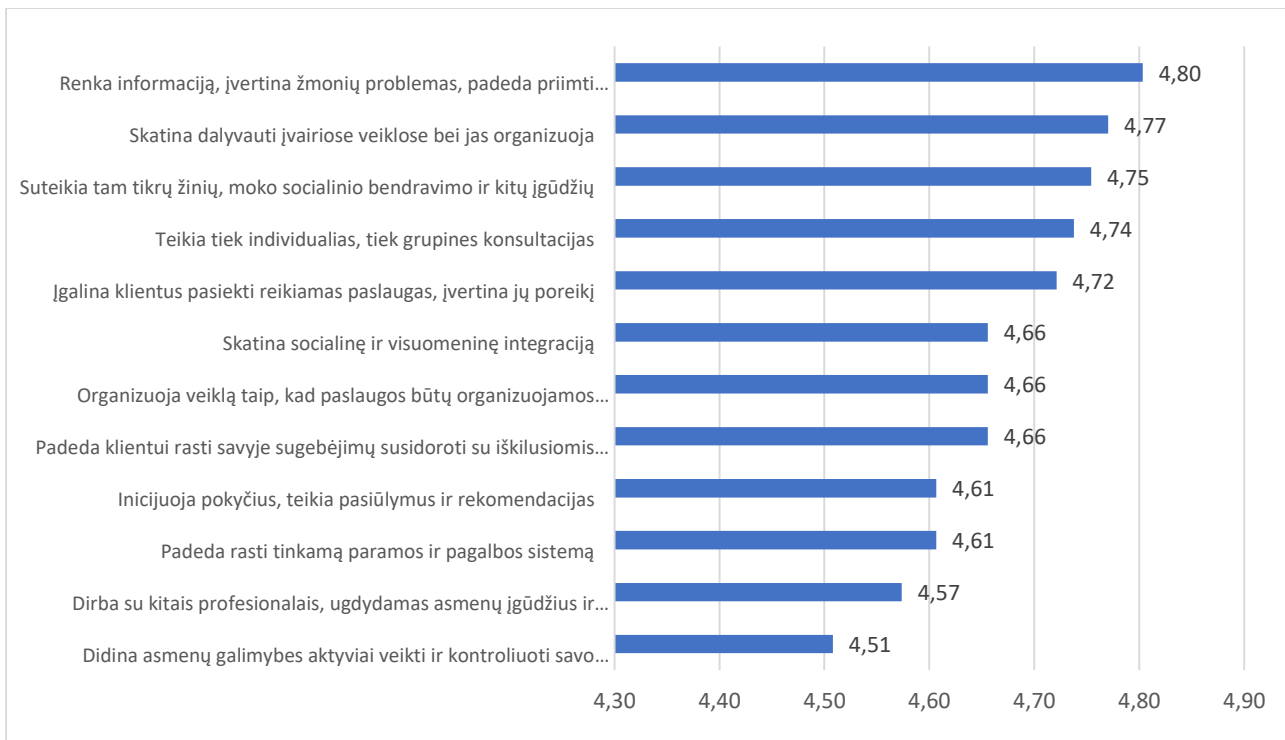
Darbas komandoje gali padėti socialiniams darbuotojams suteikti kokybiškesnę pagalbą

asmenims, turintiems psichikos negalią, kad jie galėtų geriau spręsti problemas ir gerinti savo gyvenimo kokybę. Funkcionuojančios komandos gali prisidėti prie socialinių darbuotojų profesinio vystymosi ir savęs vertinimo, nes jie dalinasi patirtimi, dalinasi atsakomybėmis ir gauna reikiamą palaikymą. Be to, komandinis darbas gali padėti užtikrinti, kad socialiniai darbuotojai laikytųsi aukštų profesinių ir etinių standartų, kad būtų teikiama kokybiška ir veiksminga paslauga. Bendixen ir kt. (2018) taip pat teigia, kad socialinio darbo komanda gali padėti socialiniams darbuotojams pasiekti didesnę efektyvumą sprendžiant sudėtingas problemas ir gerinant asmenų, turinčių psichikos negalią, gyvenimo kokybę. Komandų nauda yra tokia, kad jos sukuria erdvę, kurioje nariai gali dalintis savo patirtimi, idėjomis ir perspektyvomis, užpildyti tarpusavyje turimas žinias ir gebėjimus ir veiksmingai susitelkti siekiant bendro tikslo.

Apibendrinant galima teigti, kad tik suvokdami savo gebėjimų ribotumą ir galimus atlikti vaidmenis socialiniai darbuotojai gali profesionaliai organizuoti savo darbą ir būti produktyviais komandos nariais. Nesuvokdami socialinio darbo profesinio vaidmens ir svarbos dirbant su klientais socialiniai darbuotojai gali pasiduoti aplinkai, kurioje jie nežino, kas yra socialinis darbas ir turi atlikti funkcijas, nepriklausančias socialinio darbuotojo kompetencijai. Todėl svarbu ugdyti savo profesines kompetencijas bei nuosekliai gilinti žinias. Tai skatina darbuotojų motyvacijos augimą ir užtikrina organizacijos narių kvalifikacijos lygio išlaikymą.

Tyrimo rezultatai

Atliepiant į iškeltą tyrimo klausimą, kurie vaidmenys labiausiai išryškėja dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis, buvo prašoma įvertinti savo atliekamus vaidmenis naudojant 5 balų skalę, kur 1 – niekada, 2 – kartais, 3 – retai, 4 – dažnai, 5 – labai dažnai. Didesnis vidurkis rodo didesnę pritarimą teiginiui.

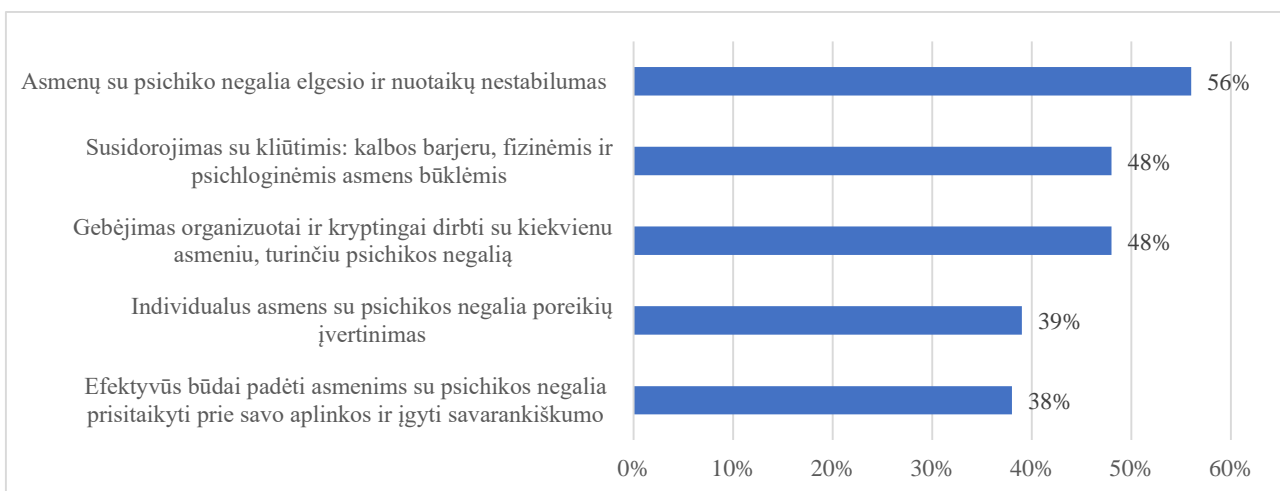

1 pav. Socialinio darbuotojo atliekami vaidmenys dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis

Analizuojant gautus rezultatus atsiskleidė tokie rezultatai, kad vertintojo vaidmenį atlieka: (4,8) renka informaciją, įvertina žmonių problemas, padeda priimti sprendimus ir (4,61) padeda rasti tinkamą paramos ir pagalbos sistemą; aktyvintojo vaidmenį atlieka – (4,77) skatina asmenis, turinčius psichikos negalią, dalyvauti įvairiose veiklose bei jas organizuoja; mokytojo-švietėjo vaidmenį atlieka – (4,75) suteikia tam tikrų žinių, moko socialinio bendravimo ir kitų įgūdžių; konsultanto vaidmenį atlieka: (4,74) teikia tiek individualias, tiek grupines konsultacijas ir (4,57) dirba su kitais profesionalais, ugdydamas asmenų įgūdžius ir supratimą; tarpininko vaidmenį atlieka – (4,72)

įgalina klientus pasiekti reikiamas paslaugas, įvertina jų poreikį; iniciatoriaus vaidmenį atlieka: (4,66) skatina socialinę bei visuomeninę integraciją ir (4,61) inicijuoja pokyčius, teikia pasiūlymus ir rekomendacijas; koordinatoriaus vaidmenį atlieka – (4,66) organizuoja veiklą taip, kad paslaugos būtų organizuojamos efektyviai ir sklandžiai; įgalintojo vaidmenį atlieka: (4,66) padeda klientui rasti savyje sugebėjimų susidoroti su iškilusiomis problemomis ir (4,51) didina asmenų galimybes aktyviai veikti ir kontroliuoti savo gyvenimą (1 pav.).

Tyrimo metu siekta sužinoti socialinio darbuotojo sunkumus dirbant su psichinę negalią turinčiais asmenimis.

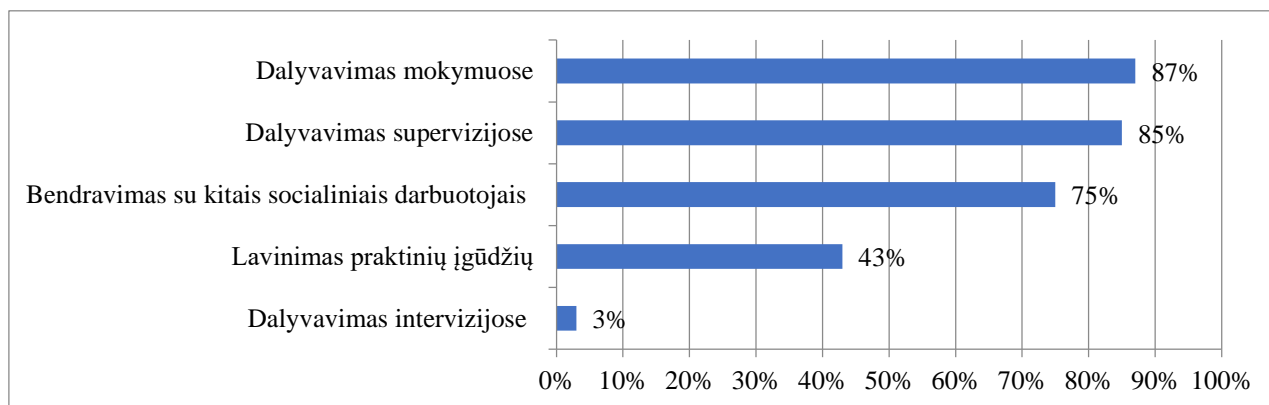

2 pav. Socialinio darbuotojo patiriami sunkumai

Pažiūrėję į 2 pav. matoma, kad 56 proc. respondentų teigia, kad sunku susidoroti su asmenų elgesio ir nuotaikų nestabilumu. 48 proc. tyrimo dalyvių mano, kad sunku susidoroti su kalbos barjeru, fizinėmis arba psichologinėmis asmens būklėmis bei gebėjimu kryptingai ir organizuotai dirbti, nes kiekvienas asmens situacija reikalauja skirtingų sprendimų ir atsakomybės. 39 proc.

socialinių darbuotojų susiduria su sunkumais tinkamai įvertinti kiekvieno asmens poreikius ir galimybes ir 38 proc. respondentams sunku rasti efektyvius būdus padėti asmenims prisitaikyti prie aplinkos ir įgyti savarankiškumo.

Taip pat socialinių darbuotojų buvo prašoma išsakyti nuomonę kaip tobulina savo kompetencijas.

3 pav. Kompetencijų tobulinimo būdai

3 pav. matoma, kad 87 proc. socialinių darbuotojų dalyvauja mokymuose, tai rodo jų siekį nuolat tobulinti savo žinias ir įgūdžius. 85 proc. dalyvauja supervizijose. Dalyvaujant supervizijose, socialiniai darbuotojai gali išgryninti savo stipriąsias ir silpnąsias sritis, ieškoti naujų sprendimų bei gauti patarimų iš patyrusių kolegų. 75 proc. socialinių darbuotojų tobulėja bendraudami su kitais socialiniais darbuotojais. Bendraujant su kolegomis galima išspręsti sunkias situacijas ir pasidalinti gerąją praktika. Mažiau nei pusė atsakusių respondentų (43 proc.) lavina praktinius įgūdžius. Praktiniai įgūdžiai yra būtini norint sėkmingai dirbti su psichikos negalią turinčiais asmenimis ir užtikrinti jiems tinkamą pagalbą.

Į klausimą, su kokių kompetencijų ribotumu susiduria socialiniai darbuotojai, net 95 proc. respondentų teigia, kad susiduria su per dideliu darbo krūviu. Tai rodo, kad socialiniai darbuotojai dažnai patiria didelį darbo krūvį, kuris gali kelti iššūkių efektyviam darbo organizavimui ir užtikrinimui. Per didelis darbo krūvis gali turėti neigiamą poveikį jų gebėjimui tinkamai atlikti visas savo užduotis ir teikti kokybiškas paslaugas. 36 proc. susiduria su ribotais asmeniniais gebėjimais. Riboti asmeniniai gebėjimai gali būti kliūtis teikiant kokybišką pagalbą ir bendraujant su asmenimis, turinčiais psichikos negalią. 13 proc. teigia, kad trūksta praktinės darbo patirties. Socialiniai darbuotojai su mažesne praktine patirtimi gali jausti iššūkius dirbant su įvairiais klientais ir susidurti su naujomis situacijomis, kurioms spręsti trūksta patirties, grįžtamojo ryšio ir pasitikėjimo.

Diskusija

Atliepiant probleminį iškeltą klausimą, kurie vaidmenys labiausiai išryškėja dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis, atsiskleidė, kad socialinis darbuotojas, dirbantis su psichikos negalią turinčiais asmenimis, atlieka įvairius vaidmenis, tačiau gautuose rezultatuose nežymiai išsiskyrė vertintojo vaidmuo. Gautas rezultatas sutampa su Šutkauskienės (2014) atlikto tyrimo rezultatais, kad socialiniai darbuotojai, dirbantys su psichikos negalią turinčiais asmenimis, turi atlikti įvairius vaidmenis, jog galėtų padėti šiems žmonėms. Pirmiausia, socialinis darbuotojas atlieka socialinės situacijos ir poreikių įvertinimą, kad galėtų nustatyti, kokios yra problemos ir kaip galėtų padėti spręsti problemas. Respondentų pateikti atsakymai sutampa ir su Vaicekauskienės ir Savickienės (2013) atlikto tyrimu. Autorių atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad socialiniai darbuotojai atlieka daugybę vaidmenų, kurie tarpusavyje persipina. Tarp pagrindinių vaidmenų, kurie buvo išskirti, yra įgalintojo, švietėjo, konsultanto bei tarpininko vaidmenys. Socialinių darbuotojų atliekami vaidmenys gali skirtis priklausomai nuo asmens poreikių ir galimybių. Todėl svarbu socialiniams darbuotojams turėti lankstų požiūrį, kuris padėtų prisitaikyti prie specifinių poreikių ir galimybių, su kuriomis susiduria psichikos negalią turintys asmenys. Leliūgienė ir kt. (2013) teigia, kad socialinio darbuotojo vaidmenys dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis apima ne tik pagalbos teikimą, bet ir didinimą asmenų socialinę

atsakomybę, skatinimą dalyvauti visuomeninėje veikloje, gerovės kūrimą ir rūpinimąsi socialiai pažeidžiamais žmonėmis. Socialinis darbuotojas turi gebėti analizuoti socialines problemas, identifikuoti jų priežastis ir spręsti jas, koordinuoti ir suderinti skirtingų paslaugų teikėjų darbą, siekiant pagerinti klientų gyvenimo kokybę. Kiekvienas socialinis darbuotojas, dirbdamas su psichikos negalia turinčiais asmenimis, susiduria su iššūkiu suderinti savo vaidmenis ir užtikrinti klientų gerovę tuo pat metu laikantis profesinės etikos principų ir teisinių reikalavimų.

Atliepiant probleminį iškeltą klausimą, kas padeda atpažinti kompetencijų ribotumą dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis, respondentų buvo klausama, kaip tobulinamos kompetencijos, su kokių kompetencijų ribotumu susiduria ir kaip sprendžia iškilusius sunkumus, susijusius su kompetencijų ribotumu. Respondentai pasidalino, kad dalyvauja mokymuose – tai rodo jų siekį nuolat tobulinti savo žinias ir įgūdžius, taip pat dalyvauja supervizijose, kurių metu gali išgryninti savo stipriąsias ir silpnąsias sritis, ieškoti naujų sprendimų bei gauti patarimų iš patyrusių kolegų bendraudami su kitais socialiniais darbuotojais. Bendraudant su kolegomis galima išspręsti sunkias situacijas ir pasidalinti gerąją praktika. Respondentų pateikti atsakymai sutampa su Abromaitienės (2018) atliktu tyrimu, kuris patvirtina, kad supervizija turi daugybę naudos tiek darbuotojui, tiek darbo aplinkai. Viena iš naudos formų, kurią pabrėžia tyrimas, yra galimybė pažinti save iš naujo. Per superviziją darbuotojai gali susitelkti į savo veiklą, atlikti savirefleksiją ir giliau suprasti savo jėgas, silpnąsias vietas, įgūdžius ir galimybes. Tai padeda geriau suvokti savo vaidmenį ir įnašą darbo srityje bei įgauti naujų perspektyvų. Respondentai taip pat paminėjo tam tikrus kompetencijų ribotumus, su kuriais jie susiduria. Dauguma teigia, kad susiduria su per dideliu darbo krūviu, kuris kelia iššūkių efektyviam darbo organizavimui ir užtikrinimui. Per didelis darbo krūvis gali turėti neigiamą poveikį gebėjimui tinkamai atlikti visas savo užduotis ir teikti kokybiškas paslaugas. Gauti rezultatai sutampa su Dirgėlienės ir Liekio (2013) atlikto tyrimo rezultatais. Autoriai atskleidė, kad dirbant su asmenimis, turinčiais psichikos negalia, siekiant išvengti per didelio darbo krūvio geriausia pagalba būtų suteikta komandinėje veikloje, kuri leistų sujungti skirtingas kompetencijas ir sukurti aukštos kokybės pagalbos planą, atitinkantį individualius asmenų poreikius. Darnioje komandoje socialinis darbuotojas gali pasinaudoti kitų specialistų (psichologo, psichiatro, slaugytojo ar kt.) žiniomis ir patirtimi, kad galėtų teikti aukštos kokybės paslaugas. Taip pat, darbas komandoje padeda

užtikrinti, kad kiekvienas asmuo gautų reikiamą dėmesį ir pagalbą, nes atsakomybė yra pasidalijama tarp specialistų. Darbas komandoje gali padėti socialiniams darbuotojams suteikti kokybiškesnę pagalbą asmenims, turintiems psichikos negalia, kad jie galėtų geriau spręsti problemas ir gerinti savo gyvenimo kokybę. Gittens ir Jackson (2016) taip pat patvirtina, kad gerai funkcionuojančios komandos gali prisidėti prie socialinių darbuotojų profesinio vystymosi ir savęs vertinimo, nes jie gali dalintis savo patirtimi, pasidalinti atsakomybėmis ir gauti reikiamą palaikymą. Be to, komandinis darbas gali padėti užtikrinti, kad socialiniai darbuotojai laikytųsi aukštų profesinių ir etinių standartų, kad būtų teikiama kokybiška ir veiksminga paslauga.

Tyrimo dalyvių patirčių analizėje buvo akcentuojama reikšminga pagalba savarankiškos integracijos metu iš bendruomeninių vaikų globos namų, artimųjų, draugų ir kitų įstaigų. Pastebėta, kad kaip reikšmingiausią pagalbą tyrimo dalyvės išskiria draugus, nes su jais jaučiasi saugiai, prireikus, gali išsikalbėti, išjausti emocijas, jie prisideda prie tikslų siekimo. Sulimani-Aidan ir kt. (2013) atliktame kokybiniame tyrime apie reikšmingus socialinės paramos tinklus jaunuoliams, išėjusiems iš globos namų, nustatė, kad bendraamžių, draugų palaikymas ir teikiama pagalba suteikia stiprybės, taip pat savarankiško gyvenimo pradžioje būna lengviau integruotis, jie pasiekia geresnius rezultatus, gerėja bendra savijauta. Autorių pastebėjimu, socialinė parama atlieka svarbų vaidmenį jaunų žmonių gyvenime, jaunuoliai gali lengviau susidoroti su įvairiais streso šaltiniais.

Išvados

Dirbant su psichikos negalia turinčiais asmenimis išsiskiria vertintojo, mokytojo, konsultanto, tarpininko, iniciatoriaus, koordinatoriaus ir įgalintojo vaidmenys. Kiekvienas atliekamas vaidmuo yra svarbus ir prisideda prie bendro tikslo – gerinti psichikos negalia turinčių asmenų gyvenimo kokybę ir gerovę. Vis dėlto, yra kelios pagrindinės sritys, kuriose socialiniai darbuotojai turėtų būti ypač stiprūs, kad galėtų teikti geriausią pagalbą savo klientams. Viena iš svarbiausių sričių yra asmenų poreikių ir problemų supratimas bei jų įvertinimas. Vertintojas renka informaciją, įvertina žmonių problemas, padeda priimti sprendimus ir padeda rasti tinkamą paramos bei pagalbos sistemą.

Tik suvokdami savo gebėjimų ribotumą ir galimus atlikti vaidmenis socialiniai darbuotojai gali profesionaliai organizuoti savo darbą ir būti produktyviais komandos nariais. Kompetencija – tai ne tik įgytos žinios, bet ir dėl spartėjančių valstybės pokyčių ir didėjančio aplinkos neapibrėžtumo

organizacijų reikalavimai, kad socialiniai darbuotojai greičiau reaguotų į klientų poreikius kartu gerinant organizacijos veiklos ir paslaugų teikimo kokybę. Norint tinkamai reaguoti į kintančius socialinių paslaugų teikimo aplinkos veiksnius, reikalingi motyvuoti ir kompetentingi darbuotojai. Socialiniai darbuotojai turėtų gebėti taikyti reflektyvius socialinio darbo ir profesinės patirties kompetencijų modelius, kurie yra svarbūs socialinio darbuotojo kvalifikacijos kėlimo procese. Socialinio darbuotojo darbo produktyvumas ir kokybė priklauso ne tik nuo jo paties asmeninių ir profesinių žinių bei įgūdžių, bet ir nuo bendradarbiavimo su kitais specialistais siekiant savo tikslų. Svarbu nuolat ugdyti savo profesinę kompetenciją ir gilinti žinias. Tai skatina darbuotojų motyvacijos augimą ir užtikrina organizacijos narių kvalifikacijos lygio išlaikymą.

Literatūra

1. Abromaitienė, L. (2018). Apie supervizijos naudą: socialinių darbuotojų ir pedagogų patirtys. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 22(2), 83–93. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2018~1666885293869/J.04~2018~1666885293869.pdf>
2. Adomaitienė, J., & Balčiūnienė, R. (2017). Asmenų, dirbančių socialinių paslaugų sektoriuje, kompetencijos ir jų tobulinimo galimybės. *Andragogika*, 1, 71–93. 10.15181/andragogy.v6i0.1213
3. Dirgėlienė, I., & Liekis, S. (2013). Socialinio darbuotojo veiklos galimybės psichikos sveikatos centro tarpdisciplininėje komandoje. *Sveikatos mokslai*, 23, 42–46. <https://sm-hs.eu/wp-content/uploads/2019/03/419-1477-1-SM.pdf>
4. Eidukevičiūtė, J., Večkienė, N. P. (2014). Profesinio identiteto formavimasis socialinio darbo praktikoje: komunikacinės kompetencijos aktualizavimas. *Tiltai*, 4, 37–56. <https://e-journals.ku.lt/journal/TBB/article/2214/file/pdf>
5. Klimovienė, G., Barzdžiukienė, R. (2018). Komandinio darbo įtaka studentų akademiniam pasiekimams anglų verslo kalbos pratybose. *Aukštųjų mokyklų vaidmuo visuomenėje: iššūkiai, tendencijos ir perspektyvos*, 1(7), 82–88.
6. Leliūgienė, I., Gailevičiūtė, R., & Bajorienė, A. (2013). Edukacinės kultūrinės veiklos globos namų gyventojams organizavimas. *Science & Processes of Education/Mokslas ir Edukaciniai Procesai*, 2, 14–27. <https://www.lituanistika.lt/content/77562>
7. Valstybinis psichikos sveikatos centras (2021). *Mėnesinė ataskaita*. <https://vpsc.lrv.lt/lt/info-asis-naudotojams>
8. Mačiulis, V., Buginytė, A., Mickienė, F. (2015). Sutrikusios psichikos asmenų subjektyviosios ir objektyviosios gyvenimo kokybės kintamųjų sąsajos. *Sveikatos mokslai*, 25(1), 90-100. doi:10.5200/sm-hs.2015.015
9. Milkintaitė, L., Marcinkevičienė, D. (2013). Socialinio darbuotojo realizuojami vaidmenys smurto pasireiškime socialinės rizikos šeimose. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, 11, 81–89. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1367189375375/J.04~2013~1367189375375.pdf>
10. Neįgaliųjų reikalų departamentas prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2023). *Socialinės globos įstaigos*. <https://www.ndt.lt/laisvos-vietos-socialines-globos-istaigose/>
11. Okecho, O., C., Onyango, M., A., & Othieno, C. J., Opanga, Y. (2020). Roles and Contributions of Different Cadres of Social Workers in Mental Health Care Teams: A Systematic Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 872. <https://doi.org/10.12955/pss.v1.66>
12. Pukinskaitė, R. (2019). Socialinio darbo specialistų požiūris į savo kompetencijų tobulinimą dirbant su psichikos negalią turinčiais asmenimis. *Socialinis darbas*, 18(2), 105–116. doi:10.13165/SD-19-18-2-07.
13. Engedal, K., Strom, S., B. (2020). Ethical Aspects in Dementia Care. *Nursing Ethics*, 28(28), 1–8. <http://dx.doi.org/10.1177/0969733020952121>
14. Rosa, B., Helena., N., Almeida. (2023). The Influences of Managerialism in the Professional Intervention of Social Workers. *European Journal of Social Sciences*, 3(1), 45–52 10.2478/eujss-2023-0016
15. Ruškus, J. (2020). Asmeninė pagalba kaip išsilaisvinimas iš paternalizmo savarankiškam gyvenimui. *Mano teisės. Žmogaus teisių portalas*. <https://manoteises.lt/straipsnis/asmenine-pagalba-kaip-issilaisvinimas-paternalizmo-savarankiskam-gyvenimui>.
16. Šatkauskienė, S. (2016). Bendradarbiavimo sistemos kūrimas socialinio darbo intervencijos procese: „stengiamės, kad neišeitų į niekur“. *Socialinis*

- darbas. *Patirtis ir metodai*. 17(1), 55–78. <http://dx.doi.org/10.7220/2029-5820.17.1.3>
17. Sulimani-Aidan, Y., Benbenishty, R., Dinisman, T., & Zeira, A. (2013). Care Leavers in Israel: What Contributes to Better Adjustment to Life After Care? *Journal of Social Service Research*, 39(5), 704–718. <https://doi.org/10.1080/01488376.2013.834283>
 18. Takeuchi, T., Togari, T., Oe, M., Takemura, Y., Sanada, H. (2013). Variations in the Mental Health and Sense of Coherence (SOC) of New Graduate Nurses and the Effects of SOC on Variations in Mental Health. *Open Journal of Nursing*, 3, 122–129. 10.4236/ojn.2013.31016
 19. Šumskienė, E., Mataitytė-Diržienė, J., Klimaitė, V., & Petružytė, D. (2017). Stigmosdaugiamatiškumas psichikos sveikatos priežiūros sistemoje. *Filosofija. Sociologija*, 28(4), 277–284. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2017~1518438673752/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
 20. Trakšėlysis, K. (2012). Andragoginės prieigos taikymas atstatant socialinius įgūdžius. *Andragogika*, (3), 202–211. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188446761/J.04~2012~1367188446761.pdf>
 21. Vaicekauskienė, V., Savickienė, E. (2013). Pagyvenusių žmonių požiūris į gaunamas socialines paslaugas: Karoliniškių seniūnijos atvejis. *Socialinio darbo tyrimai ir aktualijos*, 2, 217–230.
 22. Zaturskis, G., Kiaunytė, A., (2014). Žmogus su psichine negalia neveiknumo konstravimas: socialinio darbuotojo dilemos. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 13, 96. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/6326638b-5be7-4e99-84d7-174ed78d9e86/content>

SOCIAL WORKER'S COMPETENCIES IN DIFFERENT ROLES DEALING WITH PERSONS WITH MENTAL DISABILITIES

Summary

Mental health disorders are very common around the world. This is a huge problem affecting health, social well-being, productivity, and quality of life. Social workers dealing with people with mental disabilities play an important role in ensuring their well-being and quality of life. They often face internal and external dilemmas in dealing with moral issues related to their personal and professional roles. It is also important to consider relationships with customers, colleagues, managers, the organisation, and the public. Social workers must act to improve clients' quality of life while maintaining professionalism, ethics, and compliance with legislation. When solving the problem of mental health, social workers need to have a sufficient level of knowledge and competencies to ensure quality assistance and rehabilitation for persons with mental disabilities. Comprehensive education, continuous development and learning for social workers are necessary to better understand and address the problems of people with mental disabilities and ensure the client's well-being. The roles played by social workers can vary depending on the individual's needs and capabilities. Social workers must have a flexible approach to adapt to the specific needs and opportunities faced by people with mental disabilities. It is important for a social worker to constantly develop his/her competencies, abilities and knowledge to be able to perform his/her job functions qualitatively and respond appropriately to the challenges he/she faces. This can include self-evaluation, reflection, learning, and a good support system for good work performance. A social worker helps people with mental disabilities in various ways, providing emotional support and quality services, coordinating care and services, aiming to ensure the person's well-being, and supporting his/her independence. Each role is important and contributes to the overall goal of improving the quality of life and well-being of people with mental disabilities. It is important to develop personal professional competence and deepen knowledge constantly, which promotes the growth of the employee's motivation and ensures the maintenance of the qualification level of the staff members.

Keywords: person(s) with a mental disability, roles of social workers, competencies

Informacija apie autorius

Tomas Virbalis. Klaipėdos valstybinės kolegija, Sveikatos mokslų fakulteto Burnos priežiūros katedra. Mokslinių tyrimų kryptis: asmenys su psichikos negalia, proto negalia, jų funkcionavimas visuomenėje. El. pašto adresas: t.virbalis@kvk.lt

Inga Arbataitienė. Klaipėdos valstybinės kolegija, Slaugos ir socialinės gerovės katedra. Mokslinių tyrimų kryptis: darbas su psichikos negalia turinčiais asmenimis. El. pašto adresas: ing.arbataitiene@kvk.edu.lt